Från lagstiftningsarbetet

Lagstiftning i riksdagen hösten 2018 och våren 2019

I denna översikt lämnas en redogörelse för lagstiftning som har antagits av riksdagen under hösten 2018 och våren 2019. Redogörelsen gör inte anspråk på att vara fullständig, bl.a. tas lagstiftning om skatt och tull inte upp. Om inte annat sägs har lagen eller lagändringen trätt i kraft senast den 1 juli 2019.

Statsrätt

Ändringar i *sametingslagen* innebär bl.a. vissa förändringar i Sametingets organisation. Sametingets plenum ska även i fortsättningen vara det högsta beslutande organet. Nytt är att Sametingets styrelse ska ansvara för Sametingets verksamhet och att kanslichefen ska sköta den löpande verksamheten enligt de direktiv och riktlinjer som styrelsen beslutar. Sametingets plenum får rätt att besluta om skäliga ekonomiska förmåner för ledamöter och ersättare. Nya bestämmelser införs också dels om offentlighet vid Sametingets sammanträden, dels om att ordföranden ansvarar för ordningen vid sammanträden i plenum och då också har rätt att visa ut den som uppträder störande och inte rättar sig efter tillsägelse. Vidare ändras bestämmelserna om val till Sametinget; bl.a. avskaffas kravet på svenskt medborgarskap för att vara valbar. Riksdagen har också antagit en särskild *lag om säkerhetskontroll vid Sametingets offentliga sammanträden*. Den omfattar såväl Sametingets plenum som sammanträden i styrelsen och i nämnderna. Som en följd av denna har ändringar gjorts i *lagen om ordningsvakter*, så att det av den lagen framgår att ordningsvakter får förordnas att tjänstgöra även vid säkerhetskontroller i Sametinget. (SFS 2018:1974 f.)

I syfte att stärka skyddet för valhemligheten har det gjorts ändringar i *vallagen*. Ändringarna innebär att det ställs krav på att den plats i anslutning till, eller inne i, en val- eller röstningslokal där valsedlar läggs ut ska vara avskärmad från insyn från andra väljare. Genom ändringar i samma lag blir det vidare möjligt för en väljare att personrösta på en kandidat för ett parti som har registrerat sin partibeteckning och anmält samtliga kandidater genom att skriva till namnet på en partimarkerad eller blank valsedel, under förutsättning att kandidaten är anmäld av partiet (SFS 2018:1969).

Ändringar i *riksdagsordningen* har gjorts när det gäller riksdagens arbete med EU-frågor. Ändringarna innebär bl.a. att riksdagen inte längre är tvungen att behandla grön- och vitböcker som överlämnas till riksdagen av kommissionen. Förslag till rättsakter, och inte bara utkast till lagstiftningsakter, undantas från riksdagens granskningsförfarande. Protokollsutdrag från ett utskott om att ett utkast till en lagstiftningsakt inte strider mot subsidiaritetsprincipen ska tas upp på föredragnings-

listan till ett sammanträde i kammaren. Det har även införts en bestämmelse om en delegation till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpningen, Europol (SFS 2018:1932).

Genom ändringar i bl.a. *riksdagsordningen* och *lagen med instruktion för Riksrevisionen* stärks riksdagens styrning av Riksrevisionen och dess verksamhet. Riksrevisionens parlamentariska råd ges ett utvidgat ansvar och byter namn till riksdagens råd för Riksrevisionen. Rådet ska vara riksdagens verktyg för samråd och insyn i Riksrevisionen och ska bestå av ledamöter och suppleanter från konstitutionsutskottet och finansutskottet. Vidare får konstitutionsutskottet ansvar för Riksrevisionen som myndighet. Om en riksrevisors uppdrag upphör i förtid, får konstitutionsutskottet även möjlighet att välja en tillförordnad riksrevisor för tiden till dess att en ordinarie riksrevisor har valts och tillträtt (SFS 2019:26 och 30).

Yttrandefrihet och informationsfrihet

Det har antagits vilandeförklarade ändringar i *tryckfrihetsförordningen* och *yttrandefrihetsgrundlagen*. Förutom språkliga och redaktionella ändringar i syfte att göra regleringen könsneutral samt underlätta förståelsen och tillämpningen av den innebär ändringarna bl.a. följande. Det blir möjligt att i vanlig lag föreskriva om förbud mot offentliggörande av vissa särskilt integritetskänsliga personuppgifter, om de är tillgängliga på ett sätt som innebär särskilda risker för intrång i enskildas personliga integritet. Det kan t.ex. gälla uppgifter om etniskt ursprung, politiska åsikter, hälsa, sexuell läggning eller genetiska uppgifter. Vidare införs en möjlighet till ansvarsfrihet i vissa fall när det gäller utgivares publiceringar på internet. Om utgivaren av en databas har fått en underrättelse från Justitiekanslern om att material i databasen kan utgöra yttrandefrihetsbrott och tar bort materialet inom två veckor efter underrättelsen, kan utgivaren inte hållas ansvarig för sådant material som funnits tillgängligt i databasen i mer än ett år. Det kan t.ex. gälla en dagstidnings webbplats (SFS 2018:1801 f.).

I syfte att stärka det straffrättsliga skyddet för den personliga integriteten har det i samma lagstiftningsärende även gjorts ändringar i både tryckfrihetsförordningens s.k. brottskatalog och i *brottsbalken* när det gäller bestämmelserna om olaga hot och förolämpning. För att utvidga det straffrättsliga skyddet för transpersoner har också grunden könsöverskridande identitet eller uttryck lagts till i tryckfrihetsförordningens och brottsbalkens bestämmelser om hets mot folkgrupp (SFS 2018:1744 f.).

Riksdagen har antagit ett flertal nya lagar och beslutat om ett stort antal lagändringar inom olika rättsområden med anledning av EU:s dataskyddsförordning och EU:s dataskyddsdirektiv. Det har bl.a. antagits nya *lagar om behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område* för polisen, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, åklagarväsen-

det, domstolarna och kriminalvården. Ändringar har gjorts i lagar som reglerar bl.a. personuppgiftsbehandling i verksamhet som rör allmän ordning och säkerhet, tillgång till uppgifter om elektronisk kommunikation i brottsbekämpande syfte, utlämnande av personuppgifter ur passagerarregister samt användning av personuppgifter för vetenskapliga eller historiska forskningsändamål (SFS 2018:1693 m.fl.).

Annan offentlig rätt

Det har antagits en ny *lag om viss gemensam offentlig service* som ersätter 2004 års lag om samtjänst vid medborgarkontor. Den nya lagen syftar till att möjliggöra lokal statlig service som tillhandahålls vid servicekontor i en sammanhållen organisation som Statens servicecenter ska ansvara för (SFS 2019:212).

Familjerätt

Lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap har ändrats i syfte att skärpa reglerna för erkännande av utländska barnäktenskap. Genom ändringarna införs en ny huvudregel om att inga utländska barnäktenskap ska erkännas i Sverige. Förbudet mot erkännande gäller oavsett parternas anknytning till Sverige när äktenskapet ingicks eller deras ålder vid tidpunkten för erkännandeprövningen. Undantag från förbudet kan aldrig göras om någon av parterna fortfarande är under 18 år (SFS 2018:1973).

Det har antagits en ny *lag om makars och sambors förmögenhetsförhållanden i internationella situationer*. Den nya lagen innehåller kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om makars respektive registrerade partners förmögenhetsförhållanden, vilka är tillämpliga på sådana förmögenhetsförhållanden som har gränsöverskridande följder. Förordningarna skapar ett gemensamt regelverk bl.a. när det gäller i vilket land och enligt vilket lands lag en bodelning eller någon annan fråga om makars eller registrerade partners förmögenhetsförhållanden ska prövas. I den nya lagen samlas också de befintliga svenska internationellt privat- och processrättsliga reglerna om makars förmögenhetsförhållanden i andra fall än som avses i förordningarna och om sambors förmögenhetsförhållanden (SFS 2019:234).

Allmän fastighetsrätt

Det har gjorts ändringar i *12 kap. jordabalken* (den s.k. *hyreslagen*) som syftar till att motverka handel med hyreskontrakt. Ändringarna innebär i huvudsak följande. Bytesrätten inskränks bl.a. genom att hyresgästerna ska ha bott i sina lägenheter i minst ett år före bytet. Den som har köpt ett hyreskontrakt av en annan hyresgäst eller som har försökt att sälja ett kontrakt kan förlora hyresrätten med omedelbar verkan. Straffen för försäljning och förmedling av hyreskontrakt mot otillåten ersättning skärps och det införs straff också för den som köper ett hyreskontrakt. Även reglerna för andrahandsuthyrning av hyreslägenheter

ändras. En förstahandshyresgäst som hyr ut sin lägenhet i andra hand får inte ta ut en hyra som är högre än hyresgästens egen hyra med eventuellt tillägg för möbler och andra nyttigheter. Om en för hög hyra tas ut kan hyresgästen förlora sitt kontrakt. Det blir också brottsligt att hyra ut en lägenhet i andra hand utan tillstånd till en hyra som inte är skälig. Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2019 (SFS 2019:523).

Genom andra ändringar i bl.a. *12 kap. jordabalken* införs en ny modell för avtal mellan hyresgäster och hyresvärdar om lägenhetens standard. Enligt den nya modellen kan parterna komma överens om en ersättning för att höja eller sänka lägenhetens standard. Det kan t.ex. gälla lägenhetens utrustning eller dess underhåll. Efter tio år ska den överenskomna ersättningen behandlas på samma sätt som hyran för lägenheten och då ingå t.ex. i hyresnämndens prövning av vad som är skälig hyra för lägenheten. Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2019 (SFS 2019:533 f.).

Plan- och bygglagstiftning

I *plan- och bygglagen* har det införts nya bestämmelser om regional fysisk planering, vilka ersätter bestämmelserna i plan- och bygglagen om regionplanering och lagen om regionplanering för kommunerna i Stockholms län. Den nya regleringen innebär i huvudsak följande. Den regionala fysiska planeringen ska omfatta frågor av betydelse för den fysiska miljön som angår två eller flera kommuner i ett län. Sådan planering ska göras i Stockholms län och i Skåne län. Det är landstinget som ansvarar för den regionala fysiska planeringen inom sitt län. Uppgifterna innefattar bl.a. att anta en regionplan som ska ange de grunddrag för användningen av mark- och vattenområden och de riktlinjer för lokaliseringen av bebyggelse och byggnadsverk som har betydelse för länet. Planen ska även ge vägledning för beslut om översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser. Dessutom ska det framgå av regionplanen hur hänsyn har tagits till andra nationella, regionala och kommunala planer och program och hur planen har samordnats med dessa andra planer och program (SFS 2018:1732).

I *plan- och bygglagen* har det även gjorts ändringar som innebär att det görs undantag från kravet på bygglov för att uppföra en altan vid ett en- eller tvåbostadshus under vissa förutsättningar (SFS 2019:412).

Immaterialrätt

Genom ändringar i *varumärkeslagen* genomförs det nya varumärkesdirektivet. Ändringarna innebär bl.a. att varumärkeslagen blir mer teknikneutral när det gäller vad som kan utgöra ett varumärke. Det krävs inte längre att ett tecken kan återges grafiskt för att kunna utgöra ett varumärke. Vidare utvidgas skyddet för varumärken till att omfatta varumärkesförfalskningar även i de fall varorna endast passerar landet utan att släppas ut på marknaden här (SFS 2018:1652).

En ny *lag om företagsnamn* har antagits som ersätter firmalagen, vars bestämmelser i sak oförändrat förs över till den nya lagen. Ändringarna avser struktur och språk och syftar till en ökad överskådlighet och lättare tillämpning av regleringen (SFS 2018:1653).

I en ny *lag om skydd för beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel* samlas bestämmelser om sanktioner vid intrång i skyddade beteckningar (SFS 2018:1654).

Associationsrätt

I syfte att genomföra ett EU-direktiv om aktieägares rättigheter har riksdagen antagit en ny lag om röstningsrådgivare och gjort ändringar i bl.a. lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m., lagen om värdepappersfonder, aktiebolagslagen, lagen om värdepappersmarknaden, försäkringsrörelselagen och lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder. Direktivet syftar till att skapa ett ökat engagemang hos aktieägare och företagsledningar samt att motverka kortsiktiga risktaganden i noterade aktiebolag. Enligt den nya lagen ska röstningsrådgivare tillämpa en uppförandekod, offentliggöra hur undersökningar, råd och röstningsrekommendationer utarbetas samt redovisa intressekonflikter för sina kunder. Finansinspektionen ska utöva tillsyn över röstningsrådgivarnas verksamhet. Övriga lagändringar innebär bl.a. att det införs regler som ska göra verksamheten hos institutionella investerare och kapitalförvaltare mer transparent genom att de ska offentliggöra sina principer för aktieägarengagemang. Institutionella investerare ska också offentliggöra delar av sina investeringsstrategier och överenskommelser med kapitalförvaltare. Kapitalförvaltare ska lämna årliga redogörelser till de institutionella investerare som de träffat överenskommelser med. Vidare ändras reglerna om ersättning till ledande befattningshavare i noterade aktiebolag på så sätt att riktlinjerna för ersättning får ett mer detaljerat innehåll. Bolaget ska även beskriva det gångna årets utbetalda och innestående ersättningar i en särskild rapport som aktieägarna får ta ställning till vid årsstämman. Det införs också en ny beslutsordning för väsentliga transaktioner med närstående. Den innebär bl.a. att transaktionerna ska underställas bolagsstämman och att styrelsen dessförinnan ska lämna en särskild redogörelse (SFS 2019:284 f.).

Näringsrätt

Det har antagits en ny *lag med kompletterande bestämmelser till EU:s geoblockeringsförordning*. Geoblockering uppstår när en näringsidkare som bedriver näringsverksamhet i en medlemsstat blockerar eller begränsar åtkomsten till sina onlinegränssnitt, såsom webbplatser och appar, för kunder från andra medlemsstater som vill ingå gränsöverskridande transaktioner. EU-förordningen syftar till att bidra till en väl fungerande inre marknad genom att förhindra bl.a. omotiverad geoblockering. Lagen innehåller bestämmelser om att näringsidkare som bryter

mot förordningen ska åläggas att betala en sanktionsavgift (SFS 2019:59).

En ny *lag om tobak och liknande produkter* har antagits som ersätter den tidigare tobakslagen samt lagen om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare. I sakligt hänseende motsvarar den nya lagen i stora delar de tidigare lagarna. Nytt är bl.a. att det införs en tillståndsplikt för handel med tobak, och som en följd av detta införs en ny sekretessbestämmelse i *offentlighets- och sekretesslagen*. Det nuvarande rökförbudet utvidgas till att omfatta vissa allmänna platser utomhus, bl.a. uteserveringar, och till att också omfatta bl.a. elektroniska cigaretter. Vidare genomförs reglerna om spårbarhet och säkerhetsmärkning i EU:s tobaksproduktdirektiv. De nya reglerna innebär även att styckförpackningar med portionsförpackat snus måste innehålla minst 20 portioner. Dessutom införs en delvis ändrad tillsynsorganisation, nya bestämmelser om straffansvar och förverkande samt tydligare överklagandebestämmelser (SFS 2018:2088 f.). Genom efterföljande ändringar har det i *lagen om tobak och liknande produkter* införts en bestämmelse som gör det möjligt att överlämna uppgiften att vara s.k. id-utfärdare till en enskild aktör. En id-utfärdare har ansvar bl.a. för att generera och utfärda unika identitetsmärkningar av vissa tobaksvaror. Vidare får regeringen meddela föreskrifter om de avgifter som id-utfärdaren får ta ut för de unika identitetsmärkningarna (SFS 2019:124).

Genom ändringar i *alkohollagen* har lagen gjorts tillämplig även på alkoholdrycksliknande preparat. Begreppet avser alkoholhaltiga preparat som ur konsumtionssynpunkt är att jämställa med alkoholdrycker eller annars kan antas användas som berusningsmedel (t.ex. alkoglass). Lagens bestämmelser om bl.a. försäljning, partihandel, marknadsföring, servering och tillsyn ska tillämpas även på alkoholdrycksliknande preparat. Även lagens straffbestämmelser om olovlig försäljning, olovligt innehav, olovligt anskaffande och olovlig hantering ska tillämpas på sådana preparat. Samtidigt har det gjorts ändringar i ett flertal andra lagar, bl.a. *lagen om straff för vissa trafikbrott, lagen om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.* och *ordningslagen*, för att göra dem tillämpliga även på annan alkohol än alkoholdrycker (SFS 2019:345 f.).

Finansmarknadslagstiftning

Riksdagen har antagit en ny *lag om skyldighet för vissa offentliga funktionärer att anmäla innehav av finansiella instrument*. Genom den nya lagen upphävs lagen om anmälningsskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument, och bestämmelserna i den lagen om anmälningsskyldighet för anställda och uppdragstagare vid börser förs över till *lagen om värdepappersmarknaden*. Nödvändiga ändringar görs också i bl.a. *lagen om handel med finansiella instrument* och *offentlighets- och sekretesslagen*. Ändringarna innebär i huvudsak att regeringen, liksom tidigare, får avgöra vilka statliga myndigheter som ska omfattas av bestämmelserna. Det

förtydligas dels att de som ingår i ledningen för en sådan myndighet är anmälningsskyldiga, dels vilka av myndigheternas övriga anställda och uppdragstagare som ska anmäla innehav av finansiella instrument. Vidare lagfästs statsrådens anmälningsskyldighet. Liksom tidigare ska direkt innehav av alla typer av finansiella instrument omfattas av anmälningsskyldighet. Regeringen får dock möjlighet att meddela föreskrifter om att anmälningsskyldigheten även ska omfatta sådana finansiella instrument som den anmälningsskyldige indirekt förfogar över och om undantag från anmälningsskyldighet i fråga om vissa finansiella instrument. Kommuner och landsting får även i fortsättningen besluta om anmälningsskyldighet för sina anställda och uppdragstagare (SFS 2018:1622 f.).

Ändringar i *lagen om allmänna pensionsfonder* (AP-fonder) innebär ändrade placeringsregler för Första–Fjärde AP-fonderna. Bland annat får fonderna placera mer kapital i s.k. illikvida tillgångar, kraven på minsta andel räntebärande värdepapper i fondernas portföljer sänks och kravet på extern förvaltning av tillgångarna tas bort. Dessutom införs ett nytt mål för Första–Fjärde AP-fondernas placeringsverksamhet. Enligt det nya målet ska fonderna förvalta pensionsmedlen på ett föredömligt sätt genom ansvarsfulla investeringar och ansvarsfullt ägande. Målet ska uppnås utan att fonderna gör avkall på det övergripande målet om långsiktigt hög avkastning (SFS 2018:2013).

De uppgifter som finansiella företag sedan tidigare är skyldiga att lämna till brottsutredande myndigheter ska framöver lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form. Detta är innebörden av lagändringar som har gjorts i ett antal rörelselagar på finansmarknadsområdet, bl.a. *lagen om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument*, *lagen om värdepappersfonder*, *lagen om bank- och finansieringsrörelse*, *lagen om värdepappersmarknaden*, *lagen om betaltjänster* och *försäkringsrörelselagen*. Lagändringarna träder i kraft den 1 september 2019 (SFS 2018:1788 m.fl.). I samma lagstiftningsärende har det i *lagen om avgifter för vissa gränsöverskridande betalningar* tydliggjorts att 2009 års förordning om gränsöverskridande betalningar i gemenskapen också ska tillämpas på gränsöverskridande betalningar i svenska kronor (SFS 2018:1789).

Resolution är ett särskilt förfarande för att rekonstruera eller avveckla vissa finansiella företag — framför allt banker — i kris och som innebär att ägare och borgenärer ska bära förluster i den mån det är möjligt. Genom ändringar i *förmånsrättslagen* och *lagen om resolution* anpassas regleringen om resolution till ändringar i EU:s krishanteringsdirektiv. Ändringarna i förmånsrättslagen innebär att det införs en ny fordringsklass i den svenska förmånsrättsordningen. Fordringar i den nya fordringsklassen medför rätt till betalning efter oprioriterade fordringar men före efterställda fordringar. I lagen om resolution tydliggörs dels turordningen vid tillämpning av skuldnedskrivningsverktyget i fråga om andra efterställda skulder än de relevanta kapitalinstru-

menten, dels att skuldnedskrivningsverktyget ska tillämpas på kvalificerade skulder enligt förmånsrättsordningen i omvänd ordning (SFS 2018:1956 och 1958).

En ny *lag med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om referensvärden* ersätter den tidigare lagen med samma namn. Dessutom ändras bl.a. *konsumentkreditlagen, offentlighets- och sekretesslagen* och *lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder*. Ändringarna syftar till att EU:s förordning om referensvärden ska kunna tillämpas i Sverige och till att anpassa den svenska lagstiftningen till EU-reglerna. Syftet med EU-förordningen är att säkerställa att de index som i unionen används som referensvärden för finansiella instrument och finansiella avtal, eller för att mäta investeringsfonders resultat, är rättvisande och inte manipuleras (SFS 2018:2024 f.).

En ny *lag med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om värdepapperisering* har antagits. Värdepapperisering avser transaktioner som gör det möjligt för t.ex. ett kreditinstitut att refinansiera en uppsättning lån eller fordringar genom att omvandla dem till överlåtbara värdepapper. Förordningen syftar bl.a. till att skapa ett övergripande ramverk för värdepapperisering. Enligt den nya lagen blir Finansinspektionen behörig myndighet enligt EU-förordningen, och inspektionen får ta ut avgifter för prövning av ansökningar. Vidare införs en ny bestämmelse i *försäkringsrörelselagen* för att i svensk rätt fullt ut genomföra direktivet om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet, det s.k. Solvens II-direktivet. Ändringen innebär en begränsning av försäkringsföretags användning av en s.k. volatilitetsjustering vid beräkning av försäkringstekniska avsättningar. (SFS 2018:1981 f.)

Ändringar i *lagen om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden* och *lagen om resolution* syftar till att göra det möjligt för främst svenska banker att fortsätta delta i utländska s.k. avvecklingssystem även om Förenade kungariket lämnar EU utan att ansluta sig till EES. Sådana system ska kunna ges samma skydd mot rättsliga risker som system vilka omfattas av EU:s regelverk (SFS 2018:2019 och 2021).

Ändringar i *lagen om värdepappersmarknaden* och *lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om faktablad för Priip-produkter* innebär bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om produktingripande enligt den s.k. Mifir- respektive Priip-förordningen (SFS 2018:2020 och 2022).

Det har införts en ny bestämmelse i *lagen om värdepappersmarknaden* som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att företag som hör hemma utanför EES och som den 29 mars 2019 fick driva värdepappersrörelse och tillhandahålla sidotjänster i Sverige ska få fortsätta med det utan tillstånd av Finansinspektionen under en viss tid. Syftet med bemyndigandet är att på ett flexiblare sätt än genom bestämmelser i lag kunna

införa övergångsregler för tillståndspliktig värdepappersrörelse som drivs i Sverige av företag i Förenade kungariket (SFS 2019:131 f.).

EU:s förordning om transparens i transaktioner för värdepappersfinansiering och om återanvändning, den s.k. SFT-förordningen, har trätt i kraft. Förordningen riktar in sig på ett område utanför banksektorn där det bedrivs bankliknande kreditförmedling, s.k. skuggbankverksamhet. Det har antagits en ny *lag med kompletterande bestämmelser till SFT-förordningen*. I den nya lagen pekas Finansinspektionen ut som behörig myndighet i Sverige enligt förordningen, och inspektionen ges befogenheter när det gäller tillsyn, ingripanden och informationsutbyte (SFS 2019:277). Med anledning av den nya lagen har det i *offentlighets- och sekretesslagen* införts en ny bestämmelse om sekretess i Finansinspektionens övervaknings- och kontrollverksamhet (SFS 2019:280).

Genom en ändring i *lagen om införande av försäkringsrörelselagen* förlängs övergångsperioden för understödsföreningar. Lagen om understödsföreningar upphävdes i samband med att försäkringsrörelselagen infördes. Befintliga understödsföreningar gavs dock tillstånd att bedriva sin verksamhet under en övergångsperiod. Övergångsperioden har förlängts vid två tillfällen, och den senaste förlängningen gällde till utgången av juni 2019. Genom lagändringen förlängs övergångsperioden för understödsföreningar som är tjänstepensionskassor till utgången av april 2020 och för övriga understödsföreningar till utgången av 2020. Förlängningen görs i avvaktan på den reglering som ska genomföra EU:s andra tjänstepensionsdirektiv, även kallat IORP II-direktivet, i svensk rätt (SFS 2019:316).

Det har gjorts vissa ändringar i *lagen om betaltjänster* som förtydligar att information till konsumenter om tjänster, avgifter och rutiner kring byte av betalkonto ska utformas på ett visst sätt. Avsikten är att ändringarna ska öka transparensen på betalkontomarknaden och ge positiva effekter ur konsumentskyddssynpunkt (SFS 2019:407).

EU:s förordning om prospekt som ska offentliggöras när värdepapper erbjuds till allmänheten eller tas upp till handel på en reglerad marknad, den s.k. prospektförordningen, har trätt i kraft och merparten av förordningens bestämmelser börjar tillämpas från och med den 21 juli 2019. Förordningen syftar till att säkerställa investerarskydd och marknadseffektivitet samtidigt om den inre kapitalmarknaden inom EU stärks. Med anledning av förordningen har en ny *lag med kompletterande bestämmelser till EU:s prospektförordning* antagits. Lagen innehåller bl.a. de bestämmelser om utrednings- och ingripandebefogenheter som förordningen föreskriver att medlemsstaterna ska införa. Det tröskelvärde för prospektskyldighet som hittills har gällt enligt svensk rätt ska gälla även enligt den nya lagen. Med anledning av prospektförordningen har det även gjorts vissa följdändringar i bl.a. *lagen om handel med finansiella instrument* och i *offentlighets- och sekretesslagen*. Den nya lagen och lagändringarna träder i kraft den 21 juli 2019

(SFS 2019:414 m.fl.). I samma lagstiftningsärende har det i *lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder* införts bestämmelser om s.k. dröjsmålstalan med anledning av två EU-förordningar om europeiska riskkapitalfonder och europeiska fonder för socialt företagande (SFS 2019:422). Vidare har det i *lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadsmissbruksförordning* införts ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om på vilket språk insiderinformation ska offentliggöras (SFS 2019:423).

Ändringar i *lagen om allmänna pensionsfonder (AP-fonder)*, *lagen om värdepappersfonder* och *lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder* innebär hårdare krav på information från fondförvaltare. Det införs krav på att fondbolag m.fl. ska lämna information om aktivitetsgraden i fondförvaltningen för varje värdepappersfond respektive specialfond som de förvaltar och vars förvaltning kan jämföras med ett relevant jämförelseindex. Informationen ska finnas tillgänglig på fondförvaltarens webbplats. Därutöver ska informationen lämnas i informationsbroschyren och i årsberättelsen för fonden. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får möjlighet att meddela föreskrifter om hur aktiv risk ska beräknas och om hur den information som ska lämnas ska presenteras. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2020 (SFS 2019:539 f.).

Transporträtt och lagstiftning om kommunikation

Med anledning av Sveriges tillträde till 2010 års HNS-konvention har det antagits en ny *lag om den internationella fonden för farliga och skadliga ämnen* och gjorts ändringar i bl.a. *sjölagen*. Den nya lagen och lagändringarna innebär att fartygets ägare blir ansvarig för en skada som orsakas av vissa farliga och skadliga ämnen som transporteras till sjöss. Fartygsägaren blir även skyldig att ha en ansvarsförsäkring. Om fartygsägarens ansvar inte räcker till för att betala de skador som uppkommit, har en skadelidande möjlighet att få ersättning från en internationell fond. Fonden ska finansieras genom avgifter som betalas av dem som tar emot farliga och skadliga ämnen efter sjötransport i bulk. Det införs också sanktioner som gäller när vissa skyldigheter enligt de nya reglerna åsidosätts. Vid sidan av detta innebär ändringar i sjölagen att Transportstyrelsen tar över vissa av Sjöfartsverkets uppgifter. Den nya lagen och lagändringarna träder i huvudsak i kraft den dag som regeringen bestämmer (SFS 2018:1854 m.fl.).

Det har antagits en ny *lag om tillgänglighet till digital offentlig service*. Lagen genomför EU:s s.k. webbtillgänglighetsdirektiv som syftar till att göra offentliga aktörers webbplatser och mobila applikationer mer tillgängliga för användare, särskilt för personer med funktionsnedsättning. Enligt lagen ska digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör genom en teknisk lösning som står under aktörens kontroll vara tillgänglig i enlighet med tillgänglighetskraven i föreskrifter som har

meddelats med stöd av lagen. Därutöver ska digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör genom en teknisk lösning som står under tredje parts kontroll, så långt det är möjligt, uppfylla samma krav (SFS 2018:1937).

I syfte att genomföra EU:s hamntjänstförordning har det antagits en ny *lag med kompletterande bestämmelser till EU:s hamntjänstförordning*. Den nya lagen innehåller bl.a. bestämmelser om skyldigheter för hamnledningar och innebär t.ex. att en hamnledning som inte uppfyller vissa krav i hamntjänstförordningen ska ersätta den skada som därigenom har uppkommit för en hamntjänsteleverantör. Hamnledningen ska vidare se till att en hamninfrastrukturavgift tas ut. Hamnledningar och hamntjänsteleverantörer ska även vara skyldiga att lämna information som är nödvändig för en prövning av klagomål om huruvida bestämmelserna i hamntjänstförordningen har följts. I samband med prövningen ges även den s.k. prövningsmyndigheten rätt att besluta om de förelägganden som behövs för prövningen och för att de som omfattas av prövningen ska uppfylla sina skyldigheter (SFS 2019:152).

Det har antagits en ny *lag med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gränsöverskridande paketleveranstjänster*. EU-förordningen syftar bl.a. till att skapa ökad pristransparens på marknaden för gränsöverskridande paketleveranstjänster. Lagen innehåller bestämmelser om anmälningsskyldighet, informationskrav för tillhandahållare av paketleveranstjänster, tillsyn och sanktioner samt avgifter (SFS 2019:181).

Genom ändringar i *lagen om elektronisk kommunikation* och *radioutrustningslagen* anpassas svensk rätt till två EU-förordningar, den s.k. Berecförordningen och Easas nya grundförordning. Ändringarna i lagen om elektronisk kommunikation innebär att tillsynsmyndighetens sanktionsmöjligheter utökas till att omfatta den nya EU-regleringen om ett tak för slutkundsavgifter för reglerad kommunikation inom EU (SFS 2019:183). Ändringarna i radioutrustningslagen innebär att lagens tillämpningsområde justeras i fråga om vilken utrustning som omfattas (SFS 2019:185). I samma lagstiftningsärende har det också gjorts ändringar i *toppdomänlagen* när det gäller verkställighet av tillsynsbeslut (SFS 2019:184).

Ändringar i *lagen om marktjänster på flygplatser* innebär bl.a. att ett tillsynssystem införs som möjliggör för tillsynsmyndigheten att besluta om de förelägganden som behövs för att lagen ska följas. Lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2019 (SFS 2019:449).

Riksdagen har antagit en ny *vägtrafikdatalag* och en ny *lag om fordons registrering och användning*. Samtidigt upphävdes *lagen om vägtrafikregister* och gjordes följdändringar i ett flertal lagar på området. Utöver en anpassning till EU:s dataskyddsförordning innebär de nya lagarna en modernisering av registerlagstiftningen på vägtrafikområdet. Vägtrafikdatalagen reglerar personuppgiftsbehandlingen i Transportstyrelsens verksamhet på vägtrafikområdet när det gäller fordon, behörigheter, tillstånd och tillsyn. Lagen om fordons registrering och användning

reglerar förutsättningarna för ett fordons registrering och användning (SFS 2019:369 m.fl.).

Arbetsrätt

Genom ändringar i *lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete* införs en rätt för hushållsarbetare, dvs. arbetstagare som utför arbete i arbetsgivarens hushåll, till skriftlig information om alla villkor som är av väsentlig betydelse för anställningsavtalet eller anställningsförhållandet. Ändringarna är i huvudsak en anpassning till de krav som följer av ILO:s konvention om anständiga arbetsvillkor för hushållsarbetare (SFS 2018:1719).

Det har gjorts ändringar i *lagen om anställningsskydd* som innebär att åldern för rätten att kvarstå i anställningen höjs till 69 år. När den åldern har uppnåtts kan arbetsgivaren säga upp arbetstagaren genom ett förenklat uppsägningsförfarande utan att det krävs saklig grund. Även åldern för när särskilda regler för uppsägningstid och företrädesrätt börjar gälla höjs till 69 år. Detsamma gäller åldersgränsen för när tidsbegränsade anställningar inte längre ska kunna övergå till tillsvidareanställningar. Vidare har möjligheten att avsluta anställningen genom ett skriftligt besked när en viss ålder uppnås tagits bort, och även den särskilda formen för visstidsanställning av äldre arbetstagare har tagits bort. Lagändringarna träder i kraft i två omgångar. Den 1 januari 2020 ska förändringarna av äldre arbetstagares anställningsskydd träda i kraft och åldersgränserna höjas till 68 år. Den 1 januari 2023 ska åldersgränserna höjas till 69 år (SFS 2019:528 f.). I samma lagstiftningsärende beslutades även ändringar i *lönegarantilagen* som innebär att regeringen bemyndigas att bestämma vilken myndighet som ska betala ut garantibelopp. De sistnämnda lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2020 (SFS 2019:530).

Genom ändringar i *lagen om medbestämmande i arbetslivet* har det införts bestämmelser om utökad fredsplikt på arbetsplatser där det finns kollektivavtal. Enligt de nya bestämmelserna får en arbetstagares rätt att vidta eller delta i en stridsåtgärd mot en kollektivavtalsbunden arbetsgivare endast utövas under vissa villkor. Stridsåtgärderna ska ha beslutats i behörig ordning och ska syfta till att uppnå kollektivavtalsbundenhet i förhållande till arbetsgivaren. Parterna ska också först ha förhandlat om de krav som ställs. Dessutom får det inte ställas krav om att det kollektivavtal som arbetstagarorganisationen vill uppnå tränger undan arbetsgivarens befintliga kollektivavtal. En annan ändring i lagen gäller utökad fredsplikt vid rättstvister. Den innebär att det inte är tillåtet för en arbetsgivare eller en arbetstagare att vidta eller delta i en stridsåtgärd för att utöva påtryckning i en rättstvist. Lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2019 (SFS 2019:503).

Miljörätt och hälsoskyddslagstiftning

Ändringar i *miljöbalken* innebär att kravet på säkerhet vid tillstånd till geologisk lagring av koldioxid inte längre ska vara begränsat till att endast omfatta avhjälpande av en miljöskada och andra återställningsåtgärder. Vidare ska villkor om säkerhet kunna justeras om det kan antas att den säkerhet som ställts inte längre är tillräcklig eller är större än vad som behövs. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att en säkerhet ska kunna godtas. Lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2019 (SFS 2019:295).

Genom andra ändringar i bl.a. *miljöbalken* har balken gjorts tillämplig även i fråga om allvarliga miljöskador i Sveriges ekonomiska zon. Vidare gjordes i samma lagstiftningsärende ändringar i miljöbalken som innebär att den som ska vidta en åtgärd på en fastighet, byggnad eller anläggning för att avhjälpa en miljöskada ska ha rätt till tillträde till fastigheten, byggnaden eller anläggningen under en viss tid. Lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2019 (SFS 2019:494 f.).

Ytterligare andra ändringar i *miljöbalken* gäller balkens straffbestämmelser om otillåtna avfallstransporter. Ändringarna kompletterar EU:s avfallstransportförordning och innebär bl.a. följande. Straffansvaret för otillåtna avfallstransporter omfattar även den som anordnar eller genomför en transport av avfall som är avsedd att gå till ett land utanför EU i strid med avfallstransportförordningen. Brottet är fullbordat tidigare än enligt hittillsvarande bestämmelser samtidigt som otillåten avfallstransport inte längre är straffbart på försöksstadiet. Det införs en särskild brottsrubricering för grova fall av otillåtna avfallstransporter. Straffansvaret för försvårande av miljökontroll utvidgas till att också omfatta bestämmelser i avfallstransportförordningen. Lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2019 (SFS 2019:496).

Straffrätt

Genom en ändring i *rättegångsbalken* har möjligheten att förena ett föreläggande av ordningsbot med förverkande och annan sådan särskild rättsverkan återinförts. Ändringen är av rättelsekaraktär och medför att rättsläget fram till den 1 juli 2018 återställs (SFS 2018:1951).

Ändringar har gjorts i *lagen om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder* och *lagen om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder*. Ändringarna utgör ett led i genomförandet av EU:s rättshjälpsdirektiv och innebär att rätten till en offentlig försvarare för den som eftersöks i Sverige enligt en europeisk eller nordisk arresteringsorder gäller fram till dess att ett eventuellt beslut om överlämnande har verkställts (SFS 2019:177 f.).

I syfte att genomföra EU:s direktiv om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägeri som riktar sig mot unionens finansiella intressen har det gjorts en ändring i *brottsbalken*. Ändringen innebär att det införs en bestämmelse om grovt subventionsmissbruk.

Straffet för det grova brottet är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig art (SFS 2019:310).

Ändringar i *brottsbalken* och *fängelselagen* syftar till att stärka möjligheterna för Kriminalvården att vidta kontroll- och stödåtgärder i fråga om dem som friges villkorligt från ett fängelsestraff. Ändringarna innebär bl.a. att övervakningstiden efter villkorlig frigivning förlängs, att möjligheten att föreskriva villkor om vad som ska gälla efter den villkorliga frigivningen utökas och att möjligheten att förverka villkorligt medgiven frihet på grund av misskötsamhet under den villkorliga frigivningen utvidgas. Vidare ska Kriminalvården kunna fatta beslut om elektronisk övervakning av den frigivne för att kontrollera att en föreskrift följs. Kriminalvården ges också rätt att i stället för övervakningsnämnden meddela beslut om särskilda föreskrifter och om varning vid misskötsamhet, och Kriminalvården får även överklaga övervakningsnämndens beslut till domstol. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2020 (SFS 2019:463 f.).

Ordning och säkerhet

Riksdagen har antagit en ny *kustbevakningslag*, som ersätter den tidigare lagen om Kustbevakningens medverkan vid polisiär övervakning, och gjort följdändringar i vissa andra lagar. I den nya lagen samlas Kustbevakningens befogenheter inom områdena brottsbekämpning, ordningshållning samt kontroll och tillsyn i syfte att göra regleringen mer enhetlig och lättöverskådlig. Dessutom får Kustbevakningen ett utökat ansvar för såväl brottsbekämpning som ordningshållning (SFS 2019:32). I samma lagstiftningsärende har en ändring gjorts i *polislagen* som innebär att en polis har rätt att genomsöka båtar efter vapen och andra farliga föremål under samma förutsättningar som gäller för genomsökning av fordon efter sådana föremål (SFS 2019:37).

Med anledning av 2018 års säkerhetsskyddslag har det antagits en ny *lag om säkerhetsskydd i riksdagen och dess myndigheter*, vilken ersätter en tidigare lag med samma namn. Genom den nya lagen införs de ändringar som är nödvändiga till följd av 2018 års säkerhetsskyddslag (SFS 2019:109).

Processrätt

Ändringar har gjorts i bl.a. *lagen om allmänna förvaltningsdomstolar* och *förvaltningsprocesslagen* i syfte att stärka rättssäkerheten och effektivisera processen i de allmänna förvaltningsdomstolarna. Genom ändringarna förtydligas och förstärks rätten till muntlig förhandling i förvaltningsrätten. Det införs också mer flexibla regler om rättens sammansättning. Möjligheterna att överlämna mål från en obehörig domstol utökas. Det införs vidare kompetenskrav för tolkar och översättare (SFS 2018:1959 f.).

I syfte att modernisera skiljeförfarandet som tvistlösningsform har *lagen om skiljeförfarande* ändrats. Ändringarna innebär bl.a. att skiljemännens beslut om att de är behöriga ska kunna överprövas av hovrätten och att möjligheten att väcka en särskild talan vid tingsrätten om skiljemännens behörighet begränsas. En part får större möjlighet att utse en ny skiljeman när den tidigare skiljemannen inte kan fullfölja uppdraget. Vidare anpassas lagen till flerpartsförhållanden, och det införs bestämmelser om tillämplig materiell rätt på tvistefrågorna. När det gäller klanderprocessen skärps den klandergrund som avser uppdragsöverskridande, och klanderfristen förkortas till två månader. Möjligheten att använda engelska vid bevisupptagning i klanderprocessen utökas. Det införs även ett krav på prövningstillstånd i Högsta domstolen i klandermålen (SFS 2018:1954).

Ändringar i *rättegångsbalken* och *häkteslagen* syftar bl.a. till att genomföra EU:s direktiv om rättssäkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden (barnrättsdirektivet). Ändringarna innebär att åklagaren får en skyldighet att anmäla en försvarare till rätten, om det med hänsyn till omständigheterna finns anledning att pröva om personen uppfyller kraven för att vara försvarare. Det blir också möjligt för en domstol att förordna en offentlig försvarare vid sidan av en försvarare som den misstänkte själv har utsett, om det finns synnerliga skäl. Vidare ska ett barn som blir myndigt när han eller hon är frihetsberövad under vissa förutsättningar ha rätt att fortfarande vara placerad med barn under 18 år. Ytterligare en ändring innebär att övervakningsnämnden ges möjlighet att lämna information om förenklad delgivning (SFS 2019:263 och 265). I samma lagstiftningsärende har det även gjorts en ändring i *lagen om offentliga funktionärers rätt till gottgörelse för rättegångskostnad i vissa mål m.m.* Ändringen innebär ökade möjligheter för en offentlig funktionär att i ett mål om enskilt åtal få sina rättegångskostnader ersatta av sin arbetsgivare (SFS 2019:264).

I syfte att skapa en modernare och mer ändamålsenlig prövning av hyres- och arrendeärenden och mål har ändringar gjorts i bl.a. *jordabalken*, *lagen om arrendenämnder och hyresnämnder* samt *lagen om rättegången i vissa hyresmål i Svea hovrätt*. Lagändringarna innebär bl.a. att modern teknik ska utnyttjas på ett bättre sätt genom att förhör i arrende- och hyresnämnderna som huvudregel ska dokumenteras genom en ljud- och bildupptagning som sedan kan användas i hovrätten om ärendet överklagas. Vidare utökas möjligheterna att överklaga nämndernas beslut. Det införs också mer flexibla regler om nämndernas sammansättning och en möjlighet att delegera fler uppgifter till en anställd i hyresnämnden som har tillräcklig kunskap och erfarenhet (SFS 2019:244 m.fl.).

Ändringar i *rättegångsbalken* innebär att Högsta domstolen kan pröva ärenden om utlämning enligt lagen om utlämning för brott och om verkställighet enligt lagen om internationellt samarbete rörande verk-

ställighet av brottmålsdom med färre ledamöter i rätten än i dag. Vidare får domstolen i fråga om tvångsmedel enligt utlämningslagen besluta om hur många ledamöter som ska ingå i rätten (SFS 2019:243).

I syfte att stärka ordningen och säkerheten i domstol har ändringar gjorts i bl.a. *rättegångsbalken*, *förvaltningsprocesslagen* och *lagen om säkerhetskontroll i domstol*. Ändringarna innebär följande. Rädda och utsatta brottsoffer och vittnen får större möjlighet att delta genom videokonferens. Åhörare ska kunna hänvisas till en sidosal av ordnings- eller säkerhetsskäl. En part eller åhörare som utsätter en förhörsperson för påtryckningar ska kunna utvisas från rättssalen under ett förhör eller andra delar av ett sammanträde. En åhörare ska också i vissa fall kunna avvisas helt från domstolens lokaler. Förbudet mot att fotografera i rättssalen utvidgas så att det även gäller fotografering in i rättssalen, och straffskalan för brott mot förbudet skärps. Elektronisk utrustning som åhörare har med sig i rättssalen ska som huvudregel vara avstängd och undanstoppad. Ordföranden får en starkare roll och bättre förutsättningar att agera mot störningar. Säkerhetskontrollen ska bli effektivare genom att fler personer omfattas av den. Giltighetstiden för kontrollen förlängs dessutom till sex månader (SFS 2019:298 m.fl.).

Det har antagits en ny *lag om förbud mot användning av vissa uppgifter för att utreda brott* och gjorts ändringar i bl.a. *lagen om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet*. Den nya lagen och lagändringarna innebär att uppgifter i underrättelser från Försvarets radioanstalt inte får användas för att utreda brott och att de brottsbekämpande myndigheterna ska begränsa enskilda tjänstemäns tillgång till uppgifterna. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har tillsyn över Säkerhetspolisens och Polismyndighetens tillämpning av den nya lagen. Den nya lagen och lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2019 (SFS 2019:547 f.).

Insolvensrätt

Enligt 2015 års insolvensförordning ska medlemsstaterna upprätta nationella insolvensregister där vissa uppgifter om insolvensförfaranden ska offentliggöras. Informationen ska göras tillgänglig och vara kostnadsfritt sökbar på den europeiska e-juridikportalen, där medlemsstaternas nationella insolvensregister ska sammankopplas. Genom ändringar i *lagen med kompletterande bestämmelser till 2015 års insolvensförordning* införs en samlad reglering om insolvensregister. Regleringen innebär i huvudsak följande. Insolvensregistren ska innehålla uppgifter om alla de svenska insolvensförfaranden som omfattas av insolvensförordningen. Bolagsverket blir registreringsmyndighet för insolvensregistren över konkurser och företagsrekonstruktioner. Kronofogdemyndigheten blir registreringsmyndighet för insolvensregistret över skuldsaneringar och F-skuldsaneringar (SFS 2019:255).

Medborgarskaps- och utlänningslagstiftning

Det har gjorts ändringar i *utlänningslagen* i syfte att underlätta för brittiska medborgare i Sverige vid ett avtalslöst brexit. Regeringen har bemyndigats att meddela föreskrifter om uppehållstillstånd för en utlänning som är brittisk medborgare och för familjemedlemmar till en sådan utlänning. Regeringen får även meddela föreskrifter om att ansökningar om arbetstillstånd får bifallas efter inresan i Sverige för denna grupp. Dessutom har bestämmelserna om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställning ändrats så att bl.a. brittiska medborgare får rätt att tillgodogöra sig tid som de har varit lagligen bosatta i Sverige med uppehållsrätt vid ansökan om ställning som varaktigt bosatt. Lagändringarna träder i kraft den 15 juli 2019 (SFS 2019:462).

Det har beslutats om dels fortsatt giltighet av, dels ändring i *lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige* med i huvudsak följande innebörd. Lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige ska fortsätta att gälla till och med den 19 juli 2021. I lagen införs en bestämmelse om permanent uppehållstillstånd i vissa fall för utlänningar som har fötts i Sverige och som sedan födelsen är statslösa. Dessutom ändras lagen så att både alternativt skyddsbehövande och flyktingar har rätt till familjeåterförening. Lagändringarna träder i kraft den 20 juli 2019. Det har även gjorts ändringar i *lagen om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå* som innebär att denna lag ska träda i kraft den 20 juli 2021 och upphöra att gälla den 20 januari 2025 (SFS 2019:481 f.).

Lagstiftning om hälso- och sjukvård

Ändringar i *patientsäkerhetslagen* och *hälso- och sjukvårdslagen* innebär att kravet på praktisk tjänstgöring, s.k. allmäntjänstgöring, för att få läkarlegitimation tas bort. Ändringarna innebär vidare att det i stället ska finnas möjligheter till anställning i landstingen för läkares specialiseringstjänstgöring inklusive bastjänstgöring i en omfattning som motsvarar det planerade framtida behovet av läkare med specialistkompetens i klinisk verksamhet. Ändringarna har samband med förändringar i läkarutbildningen och syftar till ett sammanhållet utbildningssystem för läkare, från student till specialist. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2020 (SFS 2018:1996 f.).

Ändringar i *lagen om handel med läkemedel*, *lagen om handel med vissa receptfria läkemedel* och *läkemedelslagen* syftar till att anpassa svensk rätt till EU:s förordning om säkerhetsdetaljer på läkemedel. Anpassningarna innebär bl.a. att svenska bestämmelser som motsvarar materiella bestämmelser i EU-förordningen tas bort. För att säkerställa EU-förordningens verkan utökas Läkemedelsverkets tillsynsansvar och kommuners ansvar för kontroll. Lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2019 (SFS 2019:320 f.).

Ändringar i *lagen om biobanker i hälso- och sjukvården m.m.* innebär att de tester som görs på nyfödda för att identifiera allvarliga medfödda

sjukdomar (s.k. PKU-screening) också ska kunna omfatta andra sjukdomar än ämnesomsättningssjukdomar. Vidare ska bestämmelserna om PKU-biobanken och PKU-registret även gälla för PKU-prover från barn som inte har lämnat sådana prov som nyfödda, exempelvis barn som fötts i ett annat land. Därtill får uppgifter om bl.a. provgivarens personnummer och födelsevikt samt analys- och undersökningsresultat sparas i PKU-registret (SFS 2019:340).

Socialrätt

Det har i *socialtjänstlagen* införts en ny bestämmelse om kommuners möjligheter att inrätta s.k. biståndsbedömt trygghetsboende, en särskild boendeform för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering. Lagändringen syftar till att tydliggöra kommunernas möjlighet att inrätta särskilda boenden som är anpassade och utformade för äldre människor som har ett vårdnadsbehov som understiger heldygnsvård, men som inte längre upplever det som tryggt att bo kvar i det egna hemmet (SFS 2018:1724).

Ändringar i bl.a. *socialförsäkringsbalken* innebär vissa förenklingar av reglerna om föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, barnbidrag och bostadsbidrag. Ändringarna innebär bl.a. följande. Den förälder som inte är gravid har rätt till föräldrapenning för att följa med till mödravården. En förälder har också rätt till föräldrapenning för att delta vid barnets inskolning till vissa verksamheter enligt skollagen även om föräldern inte har barnet i sin vård. Anmälningskravet för tillfällig föräldrapenning slopas, och tillfällig föräldrapenning kan ges till flera föräldrar för samma barn och tid när de deltar i en kurs för att lära sig vårda barnet. Kravet på anmälan för flerbarnstillägg i vissa situationer slopas. För bostadsbidrag tidigareläggs avstämningen av bidragsgrundande inkomster. Försäkringskassan får direktåtkomst till vissa uppgifter i Skatteverkets beskattningsdatabas, om uppgifterna behövs i ett ärende om en bidragsskyldig förälders betalningsskyldighet för underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken (SFS 2018:1628 f.).

Av andra ändringar i *socialförsäkringsbalken* och *föräldraledighetslagen* följer att en förälders sambo ska likställas med en förälder vid tillämpningen av bestämmelserna om föräldrapenningförmåner även i de fall föräldern och sambon varken har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn tillsammans. En förälders sambo ska också ha rätt till ledighet från arbetet i motsvarande fall (SFS 2018:1952 f.).

Genom ytterligare ändringar i *socialförsäkringsbalken* har det införts möjligheter att även i fortsättningen betala ut garantipension vid bosättning i ett annat land inom EES eller i Schweiz med oförändrade belopp. Lagändringarna är föranledda av en dom som meddelades av EU-domstolen i december 2017 om den svenska garantipensionen (SFS 2018:1627).

Det har antagits en ny *lag om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen*. Den nya lagen innebär att svenska sociala trygghetsförmåner, med undantag för arbetslöshetsersättning, ska kunna fortsätta att betalas ut till enskilda personer i Förenade kungariket under en övergångsperiod efter tidpunkten för Förenade kungarikets utträde ur EU. Enskilda ska också kunna få ersättning för vårdkostnader under samma övergångstid (SFS 2019:168).

Ett avtal om social trygghet mellan Sverige och Filippinerna införlivas i svensk rätt genom en ny *lag om avtal om social trygghet mellan Sverige och Filippinerna*. Genom lagen samordnas de båda ländernas lagstiftning om ålders-, efterlevande- och invaliditetspension, arbetsskada samt sjuk- och aktivitetsersättning. Lagen träder i kraft den dag som regeringen bestämmer (SFS 2019:205).

En ändring i *socialtjänstlagen* innebär att handläggare som anställdes före den 1 juli 2014 för att utföra vissa uppgifter inom socialtjänsten som rör barn och unga, och som inte har viss föreskriven utbildning, ges förlängd behörighet att utföra uppgifterna t.o.m. den 30 juni 2022, i stället för t.o.m. den 30 juni 2019 (SFS 2019:312).

Det har gjorts ändringar i bl.a. *lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga* som tydliggör att socialnämnden får omhänderta barn omedelbart även om svenska domstolar inte är behöriga att besluta om vård enligt lagen. De nya bestämmelserna innebär även att ett omhändertagande för tillfällig vård kan fortsätta samt att det är förvaltningsrätten som efter ansökan av socialnämnden får medge att ett omhändertagande fortsätter. Ett medgivande om fortsatt omhändertagande får lämnas för högst två månader åt gången och får pågå under högst ett år i följd, om inte fortsatt tillfällig vård är nödvändig. I bl.a. mål om ett fortsatt omhändertagande ska ett offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att det saknas behov av biträde. Vidare ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla förhandling, om det inte är uppenbart att det inte behövs. Lagändringarna träder i kraft den 1 september 2019 (SFS 2019:471 f.).

Lagstiftning om utbildning

Bestämmelsen i *skollagen* om sammansättningen av ledamöter i Skolväsendets överklagandenämnd har ändrats. I fortsättningen finns det möjlighet att utse två ersättare för ordföranden, i stället för en, och ersättare för ordföranden benämns vice ordförande (SFS 2019:410).

Det har antagits en ny *lag om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning* som innebär i huvudsak följande. Forskare ansvarar för att följa god forskningssed i sin forskning, och en forskningshuvudman har det övergripande ansvaret för att forskningen utförs i enlighet med god forskningssed. Frågor om oredlighet i forskningen prövas av en särskild nämnd, och forskningshuvudmännen är skyldiga att överlämna misstankar om oredlighet i forskningen till nämnden.

Oredlighet i forskning definieras som en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning. Lagen är tillämplig på forskning som utförs vid bl.a. statliga universitet och högskolor, övriga statliga myndigheter, statliga bolag och stiftelser, kommuner och landsting, kommunala bolag samt enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina. Den nya lagen och anknytande ändringar i bl.a. *offentlighets- och sekretesslagen* träder i kraft den 1 januari 2020 (SFS 2019:504 f.).

Kultur

Det har antagits en ny *lag om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst*. Den tidigare radio- och tv-avgiften har ersatts med en public service-avgift som är individuell. Avgiften ska betalas av den som är obegränsat skattskyldig, har fyllt 18 år och har en beskattningsbar förvärvsinkomst. Skatteverket ansvarar för att ta in avgiften. Följdändringar har också gjorts i annan lagstiftning, däribland *radio- och tv-lagen* när det gäller längden på sändningstillstånd för sändningsverksamhet som finansieras med public service-avgift (SFS 2018:1893 f.).

Jonas Pontén och Miriam Kantor